

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з причин кризової ситуації багатьох українських підприємств є наявність недостатньо ефективної системи управління фінансовими ресурсами, що є найважливішим чинником економічного зростання та розвитку підприємства. Ефективність управління фінансовими ресурсами потребує науково обґрунтованої системи методів і способів їх формування, розподілу та використання, що зумовлює об'єктивну необхідність визначення мети, інструменти та чинники управління фінансовими ресурсами.

Фінансові ресурси підприємства – це самостійна економічна категорія, яка являє собою сукупність усіх високоліквідних наявних його активів, що перебувають у постійному русі. Вони призначені для виконання поточних фінансових зобов'язань і розширеного відтворення з метою досягнення головної мети функціонування підприємства – підвищення його прибутковості. Таке визначення економічної сутності фінансових ресурсів з позицій розгляду їх як високоліквідних активів підприємства, створює можливості для вичерпного достовірного аналізу їх складових, об'єктивного визначення необхідних обсягів для ефективного господарювання та підвищення прибутковості виробництва.

Під системою управління фінансовими ресурсами розуміємо частину загальної системи управління підприємством, метою функціонування якої є забезпечення оптимальних умов формування, використання, оптимізації структури фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності для максимізації добробуту власників підприємства у теперішньому і майбутньому періодах. Від ефективної організації та правильного управління фінансовими ресурсами підприємства залежить його фінансово-економічний розвиток та положення на ринку в сучасних конкурентних умовах. Управління фінансовими ресурсами – це процес прийняття ефективних управлінських рішень, які поєднують у собі досвід професіоналів і певні умови, що складаються в даний період та потребують виконання оперативних і стратегічних завдань.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства являє собою частину загальної системи управління підприємством, а також є сукупністю форм, методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами. Удосконалення системи управління фінансовими ресурсами є одним із ключових чинників підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, від нього залежить стабільне функціонування, динамічний розвиток, позиція підприємства на ринку тощо. За таких умов, при управлінні фінансовими ресурсами підприємства ефективним виявляється застосування системного підходу, що підпорядкований загальній меті розвитку підприємства та визначає доцільність управлінського рішення залежно від ситуації, яка виникає під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства.

Основним напрямком управління фінансовими ресурсами підприємства є оптимізація формування та використання ресурсів підприємства, який базується на застосуванні системного – аналітичного підходу до управління фінансами. В основі цього підходу лежить доцільність управлінського рішення, що формується під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Збільшення капіталу підприємства за рахунок внутрішніх джерел (нерозподіленого прибутку), однозначно, є більш прийнятним для підприємства, оскільки при цьому не погіршуються показники фінансової незалежності підприємства. Однак забезпечити розширений розвиток підприємства виключно за рахунок прибутку досить складно через обмеженість вільних власних коштів.

Збільшення капіталу підприємства за рахунок зовнішніх джерел, зокрема коштів, залучених на зовнішньому фінансовому ринку, як правило, призводить до збільшення вартості власного капіталу і падіння ринкової ціни акцій. Однак, такий спосіб фінансування у багатьох випадках є необхідним заходом для підприємств, якщо вони мають високий кредитний рейтинг. Така ситуація актуальна для невеликих підприємств, коли додаткове фінансування за рахунок власних коштів є досить проблемним. Через незначні обсяги господарювання вони не можуть забезпечити достатній рівень капіталізації за рахунок прибутку. Для них основним джерелом додаткового фінансування виступають різні види позик.

При здійсненні фінансування за рахунок позикових коштів підприємства повинні враховувати рівень розвитку ринку боргових зобов'язань і можливості їх використання для формування капіталу. Як правило, підприємства з невисоким кредитним рейтингом незалежно від рівня розвитку ринку корпоративних цінних паперів не можуть розмістити свої облігації на ринку і фінансуються за рахунок банківських кредитів. Альтернативними джерелами фінансування для таких підприємств виступають також лізингові та комерційні кредити.

Визначаючи структуру своїх фінансових ресурсів, підприємства можуть проводити більш чи менш агресивну політику щодо способу фінансування власних активів. Агресивна політика підприємства полягає у фінансуванні як несистемної, так і значної частини системної складової оборотного капіталу за рахунок короткострокових позик та інших поточних зобов'язань, що знаходиться відображення у досить низьких значеннях коефіцієнтів ліквідності і фінансової стійкості. (Позитивним при цьому є те, що вартість короткострокових джерел, як правило, нижча від вартості довгострокових).

Менш агресивна політика передбачає фінансування системної складової оборотного капіталу за рахунок середньо- та довгострокових позик, що, з одного боку, позитивно впливає на ліквідність та фінансову стійкість підприємства, а з другого — може призвести до збільшення середньої вартості фінансових ресурсів підприємства.

Слід зауважити, що кожній стратегії фінансування притаманний той чи інший вид ризику, а її реалізація відбувається шляхом змін в оборотних активах та поточних зобов'язаннях, а не в структурі довгострокових позик.

Управління капіталом у нестійких умовах економіки має свою специфіку, що обумовлена недостатнім розвитком фінансового ринку і, зокрема, ринку позикового капіталу. Тому основні підходи до управління капіталом дещо трансформуються. Зокрема, в умовах трансформації економіки нерідко важко з достатнім ступенем точності визначити вартість акціонерного капіталу підприємства, оскільки дивіденди мають нерегулярний характер, величина їх не має чітко визначених тенденцій у часі, суттєво залежить від зовнішніх чинників, які не регулюються підприємством. Водночас менеджмент підприємства може розвивати дивідендну політику, що не відображає інтересів акціонерів, що в результаті недостатнього розвитку ринку акціонерного капіталу не приводить до відпливу акціонерів і здійснення ними альтернативних вкладень. Тобто вартість акціонерного капіталу залежить від низки важкопередбачуваних, часто суб'єктивних, чинників, які визначають дивідендну політику підприємства. В результаті цього вартість акціонерного капіталу може бути значно меншою від вартості позикового капіталу, тоді як у країнах з розвинутою ринковою економікою вартість акціонерного капіталу перевищує вартість позикового.

Практичне використання методики визначення приросту фінансових ресурсів підприємства пов'язано з оцінкою результативності управління фінансовими ресурсами у поточному році.

Проблему управління формуванням та використанням фінансових ресурсів слід розглядати на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. Технологія управління фінансовими ресурсами реалізується за допомогою певного набору методів, важелів, елементів правового, нормативного та інформаційного забезпечення, які дають змогу здійснювати комплексний аналіз ефективності використання фінансових ресурсів.

Для підвищення якості оцінки використання фінансових ресурсів необхідно використовувати комплекс методів. Склад та вибір методів, що необхідно включати до даного комплексу, кожне підприємство обґрунтовує індивідуально залежно від стадії життєвого циклу підприємства, його стратегічних планів та тактичних цілей.

На рівні підприємства управління фінансовими ресурсами слід розглядатися як адаптивний механізм за допомогою якого воно постійно перебудовується в процесі пошуку найбільш ефективних зв'язків з зовнішнім економічним середовищем.

У будь-якому випадку при формуванні власного капіталу підприємства менеджери повинні враховувати вартість різних складових капіталу, можливості підприємства щодо залучення коштів на ринку, рівень прибутку та потребу в ресурсах для здійснення капіталовкладень, бажання акціонерів отримувати дивіденди визначеного рівня тощо.